

Critic's Point

Ὁ μέγας Γιάννης Χρήστου ἐγκαινιάζει
τὴν Ἐναλλακτικὴ Σκημὴ τῆς Λυρικῆς
στὸ ΚΠΙΣΝ.

Τὸ νέο πολιτιστικὸ μας ἀπόκτημα καὶ κάποια
ἐρωτηματικά γιὰ τὴν ἄμεση ἐπαύριο...

32/2016.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΚΑΤ' ΑΡΧΗΝ ἐπεξηγῶ τὰ ἀρκτικόλεξα ΚΠΙΣΝ, ἀφοῦ σύντομα θὰ ἐμφανίζονται συχνότατα καὶ στὰ κείμενα ποὺ δημοσιεύονται στὸ *Critic's Point*: σημαίνουν ἀπλούστατα Κέντρο Πολιτισμοῦ Ἰδρύματος «Σταῦρος Νιάρχος», καὶ ὑπόσχομαι νὰ τὰ συνοδεύω μὲ τὴν ἐπεξήγησή τους τὴν πρώτη φορά ποὺ ἐμφανίζονται σὲ κάθε κείμενό μου. Τὰ ἀρκτικόλεξα, ἰδίως δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ θεσμῶν, ἀποτελοῦν, φεῦ, ἐνδημικὸ νόσημα ὅσων ὑπολειμμάτων ἐλληνικῆς δημοσιογραφίας ἐπιζοῦν κατὰ τὸν 21ο αἰ. —δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι τὸ κάθε πέρσι καὶ καλλίτερα ἀποτελεῖ ἀξίωμα. Τὸ παρὸν κείμενο ἀποτελεῖ ἀναγκαστικὰ δίπτυχο. Τὸ α' καὶ ἐκτενέστερο μέρος ἀφορᾷ καθ' ἑαυτὴ τὴν πρώτη ἐπαφή μου μὲ τὸ ΚΠΙΣΝ, ἰδιοφυᾶ σύλληψη τοῦ ἰταλοῦ ἀρχιτέκτονος Renzo Piano (γ. Γένοβα, 14 Σεπτ. 1937), μὲ alma mater τὸ Πολυτεχνεῖο τοῦ Μιλάνου: μοναδικὸ προηγούμενο ἔργο του ποὺ γνωρίζω ἰδίως ὄμμασιν εἶναι τὸ πολυμνημόνευτο παρισινὸ Κέντρο Pompidoux. Τὸ β' μέρος τὴν ἐκδήλωση στὸν τίτλο.

Ἡ πρώτη αὐτὴ ἐπαφή, περιορισμένη, λόγῳ προβλημάτων μου κινητικότητος, χωρίζεται ἐπίσης σὲ δύο μέρη: (α) πρὶν περάσω τὴν πύλη εἰσόδου τοῦ ΚΠΙΣΝ καὶ (β) μετὰ. Ἀρχίζω ὅμως ἀπὸ τό...(β): εὐχαριστῶ

ἀπὸ καρδιάς τοὺς ὑπευθύνους τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς (ΕΛΣ), κ. Βασίλη Λούρα, καὶ τὶς κ.κ. Ἡὼ Καλοχρήστου καὶ Χρύσα Σαμοῖλη, ὅπως καὶ, ἀπὸ τὴν Ἐναλλακτικὴ Σκηνὴ, τὴν Κα Ἀγγελέτου ποὺ μέσῳ κινητῶν τηλεφῶνων βρῖσκονταν σὲ συνεχῆ ἐπικοινωνία μαζί μου ὡς τὴν ἀφιξή μου, μὲ ταξί πάντα, μέχρι τὴν Πύλη 4: ἐκεῖ μὲ περίμενε ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρκετὰ 4θέσια mini-shuttles (ἀγνοῶ πῶς λέγονται ἑλληνικά) ποὺ κυκλοφοροῦν στὸν ἀχανῆ χῶρο τοῦ ἄλλοτε Ἴπποδρόμου (αὐτὸν ἀξιοποίησε τὸ ΚΠΠΣΝ), τὸ ὁποῖο ἀμέσως μὲ ὁδήγησε στὴν 400 θέσεων αἴθουσα τῆς Ἐναλλακτικῆς Σκηνῆς τῆς ΕΛΣ, ὅπου θὰ γινόταν ἡ ἐκδήλωση. Πρόλαβα καὶ εἶδα τὸ λιτῆς, παράξενα κομψῆς, μοντέρνας (μὲ ὅ,τι πιά σημαίνει ὁ ὅρος) ἀρχιτεκτονικῆς καὶ διακοσμητικῆς, τὸ κυρίως κτίριο τῆς ΕΛΣ (ὄχι τὴν αἴθουσα παραστάσεων, προδήλως ἀκόμη κλειστή) καὶ ἀκριβῶς ἀντίκρου του τὸ Μέγαθρο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, χωρητικότητος, 2.000.000 τόμων, μὲ τζάμια ἐπιτρέποντα ἀπρόσκοπτη θέα στὶς μεγάλες αἴθουσές της καὶ τὰ κενὰ ἀκόμη ράφια. Μεταξύ τῶν δύο κτιρίων ποὺ μοιάζουν νὰ συναποτελοῦν ἐνότητα, ῥεεῖ τὸ λεγόμενο Κανάλι, ὀρθογώνιο καὶ τόσο μακρὺ, ὥστε νὰ εἶναι πλωτὸ ἀπὸ μικρὰ ἰστιοπλοικὰ σκάφη. Διαισθάνθηκα ἔντονα μᾶλλον παρὰ καλοεῖδα τὴν κομψότητα μιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς συλλήψεως, διακριτικὰ ἐπιβλητικῆς δίχως καταθλίβοντες γιγαντισμούς. Οἱ πρῶτες ἐντυπώσεις ἦταν σαφέστατα εὐχάριστες καὶ θετικές, ἀλλὰ ἀνεπαρκεῖς καὶ σὲ στιγμὴ.... τουριστικῶς ἀκατάλληλη. Ἦταν πρώτη ἡμέρα ποὺ ὁ χῶρος ἀνοίγε στὸ κοινὸ καὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ μπῆκα ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ τελείωσε ἡ ἐκδήλωση, στὶς 9.30 μ.μ., τὸν κατέκλυζαν ὀρδῆς τουρλοῦ-τουρλοῦ Νεοελλήνων, εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν ὁποίων ἐμπιστεύεται τὴν πολυτιμότερη προσφορά του τὸ ΚΠΠΣΝ. Περὶ αὐτῶν ὅμως κατωτέρω. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη καθ' ἑαυτὴ περνῶ στὸ α' μέρος τῆς ἐμπειρίας, τὴν μετάβαση καὶ ἐπιστροφή.

Δυστυχῶς μοῦ εἶναι πιά ἀνέφικτη ἡ χρῆση μέσων μαζικῆς μεταφορᾶς, λεωφορείων, τρόλλεϋ, μετρό καὶ τοῦ πανάχρηστου τραμ ποὺ πρόλαβα νὰ χρησιμοποιήσω στὰ καλὰ μου χρόνια μόνον μίαν φορά καὶ ἔκτοτε διαολόστειλα ἐκείνους ποὺ γύρευε μὲ ποιὰν ἰδιοτέλεια συνέλαβαν τὴν ἰδέα του καὶ τὴν ἐφαρμογὴ της. Νεοέλληνες γάρ... Ἀπὸ Ζετίας κάτοικος περιοχῆς κοντὰ στὸ νοσηλευτήριον Ὑγεία, φυσιολογικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῦ τὸ λεωφορεῖο 550 γιὰ νὰ φθάσω στὸ ΚΠΠΣΝ καὶ

νά ξεκινῶ τουλάχιστον 2½ ὥρες πρὶν ἀρχίσει ἡ ἐκδήλωση, θέλοντας νὰ φθάνω πάντα ἐγκαίρως, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ ἀπρόβλεπτο ἀπὸ τὴ συχνότητα τῶν δρομολογίων τοῦ περιώνυμου ΟΑΣΑ: ὑπάρχουν ὥρες κυκλοφοριακῆς αἰχμῆς, ὅπου διασχίζοντας μὲ ταξί τίς λεωφόρους βασιλίσσης Σοφίας καὶ Κηφισσίας, φθάνω σπῖτι χωρὶς νὰ ἔχω συναντήσει οὔτε ἓνα λεωφορεῖο ἢ τρόλλεϋ. Καὶ αὐτὸ, συμβαίνει ὅπωςδῆποτε μία φορά κάθε 3-4 διαδρομές. Ἄλλη ἐναλλακτικὴ λύση, εἶναι τὸ μετρό, πού ὅμως σταματᾷ στοῦ...Φίξ καὶ κατόπιν πρέπει νὰ ἐμπιστευθεῖς πάλι τὸν ΟΑΣΑ. Ἄκουσα ὅτι σκέφθηκαν τὴ χρησιμοποίηση shuttle-bus ἢ shuttle-buses (πόσων;) γιὰ τὴν διαδρομὴ Σύνταγμα-ΚΠΙΣΝ καὶ ἀντιστρόφως, πού θὰ λειτουργοῦν 30' πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη καὶ 30' μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως. Ἡ χωρητικότητα τῆς νέας αἰθούσης τῆς ΕΛΣ, μαθαίνω, ποικίλλει, μεταξύ 1200 καὶ 1400 θέσεων. Ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ προγραμματισθοῦν δρομολόγια, ἀγνοώντας ἀκόμη καὶ κατὰ προσέγγιση πόσοι θεατὲς θὰ φθάνουν στὸ ΚΠΙΣΝ, δι' ἰδίων μέσων (Ι.Χ., δίτροχα κ.λπ.) καὶ πόσοι θὰ χρησιμοποιοῦν τὸ shuttle-bus.

Προσωπικὰ ἡ μετάβαση καὶ ἐπιστροφή ἀπὸ τὸ σπῖτι μου μὲ ταξί μου ἐστοίχισε ἀκριβῶς 36 €. Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι θὰ χρειασθεῖ νὰ κατεβῶ δέκα φορές τὸ χρόνο στὸ ΚΠΙΣΝ, ἔχομε 360 €, ἐν τιμῇ πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὸ 1/100 τῶν ἐτησίων μου εἰσοδημάτων. Ὡς τώρα, οἱ δαπάνες γιὰ τὸ Μέγαρο Μουσικῆς καὶ τὰ Ὀλύμπια (γενικὰ τὸ ἀθηναϊκὸ Κέντρο). ἦταν ἀντίστοιχα 18 καὶ 22-23 €. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν πραγματικότητες μὴ ἀναστρέψιμη. Καὶ ἡ πρώτη αὐτὴ μετάβαση δὲν στερήθηκε προβλημάτων, ἐλπίζω περιστασιακῶν, καίτοι, μοῦ εἶχαν δοθεῖ ὁδηγίες σχολαστικὰ σαφεῖς: μετὰ τὸ Ἰννάσειο Καρδιοχειρουργικὸ Κέντρο τὸ ταξί ἔπρεπε νὰ στρίψει δεξιᾶ, καὶ ἀφοῦ προχωροῦσε λίγο νὰ στρίψει ἀριστερᾶ σὲ κάποιαν ἀπὸ τίς μπόλικες ὁδοὺς Πεισιστράτου τοῦ λεκανοπεδίου. Ὁ ὁδικὸς χάρτης τῶν Ἀθηνῶν ἔδειχνε δρόμο ἀρκετὰ μεγάλο ἐκτεινόμενο σὲ δύο συνεχόμενες σελίδες. Ἡ πραγματικότητα ἦταν πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὸν καθ' ὅλα ἀξιόπιστο χάρτη: στὴν κατὰ συμπερασμὸν ὁδὸ Πεισιστράτου, δὲν ὑπῆρχε, σᾶς ὀρκίζομαι, οὔτε μία ὁδικὴ πινακίδα στὶς γωνίες. Ἄφοῦ χάσαμε ὥρα ψάχνοντας στὶς παραλλήλους τῆς, ἐξ' ἴσου γριφώδους ὀνοματοθεσίας, τὸ παίξαμε στὴν τύχη: ἐπιστρέψαμε στὴν ὑποτιθεμένη Πεισιστράτου, τὴν ἀκολουθήσαμε στὰ κουτουροῦ, εἶδαμε μόνο μία πινακίδα (ἀφοῦ προχωρήσαμε ἀρκετὰ) ὥσπου ἀριστερᾶ μας φάνηκε μιὰ

είσοδος, πού κατά τεκμήριο ανήκε στο ΚΠΙΣΝ. Δεινών απαλλαγή! Άγνωσθ' σε ποιό δῆμο ανήκει ἡ περιοχή, ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ πῶ στὸν ἄγνωστό μου ἀπερίγραπτο δήμαρχό της λόγια πού...δὲν γράφονται. Ἄξιο τέκνο τῆς Ἑλλάδος πού παραλαμβάνει τὸ κόσμημα τοῦ Renzo Piano. Ἐπιστροφή δεκάκις χειρότερη: τηλεφώνησα στὸ Ραδιοταξί μου ἀπὸ τὸ 1992, ἀλλὰ ἡ Πεισιστράτου, ἀναγκαστικά μονόδρομος, εἶχε πῆξει ἀπὸ γιωταχί σπεύδοντα πρὸς τὸν Ἰππόδρομο ὡς ὁ νυμφίος ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός καὶ ὁ ὁδηγὸς ἐδήλωσε ὅτι περίμενε στὴν πρώτη πρὸς ΒΔ πάροδο, δεξιᾶ τῆς Πύλης 4, ἀλλ' ὅταν κυριολεκτικὰ σύρθηκα ὡς ἐκεῖ ταξί...δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐπαφή μὲ τὸ Κέντρο τοῦ Ρ/Τ ὑπῆρξε ἀτελέσφορη. Εὐτυχῶς, μέσα στὴ βαβούρα βρέθηκε σανίδα σωτηρίας, ἄδειο ταξί. Κι' ἔτσι ἔφτασα ξεπνοϊσμένος σπιτάκι μου...

* * *

ΑΝ ΕΠΙΧΕΙΡΟΥΣΑΜΕ χαρτογραφικὴν ἀναπαράσταση τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς (βραχυγρ. *EEM*), θὰ σχεδιάζαμε ὅ,τι οἱ Ἄραβες ἀποκαλοῦν wadi, δηλαδή κατὰ μεγάλα διαστήματα ἀποξηραμένη καὶ συχνὰ ἀόρατη κοίτη ποταμοῦ «ρέοντος» (εἰάν καὶ ὅταν ὑπάρχει νερό) ἀνάμεσα σὲ ἐρήμους, ἐρημιές καὶ ξεραίλλες. Καὶ μάλιστα κοίτη ὅχι λίγο-πολύ εὐθεῖα ἀλλὰ μὲ ἀπότομους καὶ ἀνισομήκεις μαιάνδρους (φτοῦ καὶ ἀπ' ἀρχῆς ψάχνε νὰ βρεῖς τὴν ἀρχικὴ συρμὴ) καὶ ἐντελῶς ἄγνωστη τὴ θάλασσα ἢ λίμνη ὅπου (καὶ ἂν...) ἐκβάλλει. Διότι ἀπὸ τὸ 1830 καὶ μετὰ, δὲν ὑπῆρξε οὔτε ἓνα καθ' ὕλην ἀρμόδιον ὑπουργεῖο (ἀνεξαρτήτως τῆς κατὰ καιροὺς ὀνομασίας του) πού νὰ ἀνέπτυξε ὑποτυπώδη ἔστω τεχνογνωσία διαχειρίσεως τῆς *EEM* ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τῆς μουσικῆς· δὲν ὑπῆρξε καὶ ἡ παραμικρὴ ἐνδείξη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ πολιτικῆς βουλήσεως γιὰ κάτι τέτοιο. Ὅχι ἀπλῶς ἐρημος καὶ ξεραίλα, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ σωρεία ἀποδείξεων γιὰ τὴν ὑπαρξὴ σκοτίων δυνάμεων νομοθετικῶς (ᾶ, ὅλα κι' ὅλα!) ἀπεργαζομένων τὸν ἀφανισμό της. Πρόσφατο παράδειγμα σαθρότατα θεμελιωμένης «παραδόσεως» τὸ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν, μὲ 50ετῆ ἱστορία ὡς ἐπικρατούντως μουσικὸ, τὸ 2005 παραδόθηκε ἄγνωστο ἀπὸ ποιόν, πῶς καὶ μὲ ποιά κριτήρια στὸν ἀποπεμφθέντα ὅχι λόγω καλλιτεχνικῆς ἀνεπαρκείας, ἀλλ' ἐρωτηματικῶν οἰκονομικῆς διαχειρίσεως χορογράφου κ. Γιώργου Λούκο πού ἀφοῦ κανεῖς δὲν τὸν ἤλεγχε τὸ μετέτρεψε σὲ ἐπικρατούντως θεατρικὸ, σκορπίζοντάς το στίς συγκοινωνιακῶς πιὸ ὑποβαθμισμένες περιοχὲς τοῦ λεκανοπεδίου, ὅπως ἡ περιβόητη

Πειραιῶς 260, τοῦ Κύριε... Ἄσε τὸ Μέγαρο Μουσικῆς πού δὲν ἐπέζησε τοῦ ἴδρυτοῦ του... Βεβαίως μὲ τὰ 5.000.000 κατοίκων τοῦ λεκανοπεδίου, εὐκολότατα γεμίζεις μόνον ἀπὸ περιοίκους αἰθουσες ἀκόμη καὶ 2.000 θέσεων, ἀφοῦ δὲν ζητεῖται ἀπὸ τοὺς θεατὲς πιστοποιητικὸ τοῦ δήμου τους. Αὐτὸ δὲν αἶρει τὸ ἐρώτημα τοῦ πόσο προσβάσιμη λ.χ. θὰ ἀποδειχθεῖ ἡ νέα Λυρική στοὺς κατοίκους Ἑκάλης, Δροσιάς, Πολιτείας, Κηφισιάς (γιὰ νὰ μὴν πάω νοτιότερα), ἀθλιέστατα ὑποβαθμισμένων συγκοινωνιακῶς, ἀλλὰ παλαιόθεν κατοικουμένων ἀπὸ σημαντικότερη μερίδα ἐκλεκτῶν φιλομούσων, νῦν ἀνοικτιρμόνως φορολογουμένων. Καὶ ἐπειδὴ αὐτονόητα τὸ ΚΠΙΣΝ δὲν ἔκαμε μιὰ τέτοια ἐπένδυση δίχως ἐμφανῆ ἀνταποδοτικότητα, ἀπομένει νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἀπὸ τὸ ἴδιο μᾶλλον, παρὰ ἀπὸ ἓνα Κράτος παλαιγενῶς 1000% θλιβερό, ἀνίκανο καὶ ἀναξιόπιστο (τελικὸ ἀποδέκτη τῆς ἐπενδύσεως), ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα, κάθε ἄλλο παρὰ ἀποκυήματα φαντασίας. Ἡ πρώτη ὅμως ἐμπειρία ἀξίζει ἀπὸ μέρους μας τοῦλάχιστον μιὰν ἀκόμη ἐπένδυση ἐλπίδος καὶ αἰσιοδοξίας. Εἶθε νὰ μὴ διαψευθεῖ ὅσο μύριες ἄλλες, στὸν τόπο ὅπου τὸ ΟΧΙ μεταμορφώνεται σὲ ΝΑΙ. Μοναδικὴ ἐξαίρεση ἐκεῖνο τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, ἅγιο καὶ τιμημένο. Τὸ ἔζησα....

* * *

ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΒΡΟΧΘΙΣΑ τὸ θαυμάσιο ἄρθρο-κριτικὴ (θεώρηση ἔξωθεν...) τοῦ Oliver Wainwright στὴ βρετανικὴ *Guardian* τῆς Δευτέρας 30.6.2016. Συμφωνώντας μαζί του σὲ πλεῖστα σημεῖα, θὰ φιλοδοξοῦσα νὰ θεωρηθεῖ τὸ παρὸν ἀκριβές του ἀντίστοιχο γραμμμένο ἀπὸ ἓνα καθ' ὕλην ἀρμόδιο αὐτόχθονα, πού... μαρτυρᾷ ἀπὸ ὅλες τὶς μετὰ τὸ 1981 ἐλληνικὲς κυβερνήσεις. Παρ' ὅλα ταῦτα τὴν αἰσιοδοξία μου καὶ τὴν προθυμία γιὰ μιὰ ἀκόμη ἐπένδυση ἐλπίδας στὸ ΚΠΙΣΝ, στὸ πείσμα ἀναριθμητῶν ὡς τώρα ἀπογοητεύσεων, δικαιολόγησαν ἀπόλυτα α) ἡ συνομιλία μου πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσή με τὸ συνθέτη ΓΙΩΡΓΟ ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΗ (γ. 1959), ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἑναλλακτικῆς Σκηνῆς, πού μοῦ ἐμπιστεύθηκε εὐγενικὰ μερικὰ σχέδιά του β) Τὸ γεγονός ὅτι ἐπέλεξε μέγιστο Ἑλληνα συνθέτη γιὰ τὰ ἐγκαίνια ἐλληνικοῦ λυρικοῦ

θεάτρου¹ και γ) ή ίδια ή εκδήλωση αφού ή έκβασή της ξεπέρασε προσδοκίες που την εκτροφή τους απέκλειε στοιχειώδης σύνεση. Ἐπί πλέον διάβασα στην *ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗΝ ΑΥΓΗ* (ίδρ. 1952, Β' περίοδος, αρ. φύλλου 12624, ένθετο **υποτυπώσεις**, σσ. 30/4 και 35/5) τὸ ἄρθρο τοῦ σκηνοθέτου τῆς διπλῆς τελετουργίας **Ἀλέξανδρου Εὐκλείδη** (γ. Θεσσαλονίκη, 1975) *Γιάννης Χρήστου: Ἄχρονος ἢ σύγχρονος;* Ἐπιχειρώντας ἐμπεριστατωμένα μιὰν οἶονεὶ «ἀπομυθοποίηση» τοῦ συνθέτου καὶ ἔνταξή του στὸ ἱστοριοκοιθητικὸ γίνεσθαι τῆς ἐποχῆς του, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα κείμενα γιὰ τὸν Χρήστου ἀπὸ ἄνθρωπο πού δὲν τὸν γνώρισε ποτέ. Ὁ ἐρμηνευτικὸς του θρίαμβος, ἀπέδειξε πανηγυρικὰ ἀκόμη καὶ τὸ περιττὸ αὐτοῦ τοῦ μύθου στὴν τελεσφόρως ἐμπρακτὴ προσέγγιση ἑνὸς μεγάλου.

Δύο οἱ κύριοι συντελεστὲς τῆς συγκλονιστικῆς ἐμπειρίας. 1. Ὁ ἀρχιμουσικὸς **Βλαδίμηρος Συμεωνίδης** (γ. Κατερίνη, 1972) καὶ 2. ὁ **Ἀλέξανδρος Εὐκλείδης** (βλ. ἄνωτέρω). Ἀντάξιό τους, ὅπως καὶ τῶν δύο ἀριστουργημάτων, ὁ **Ἄρης Σερβετάλης** (*Ἀναπαράσταση III ἢ Ὁ πιανίστας*) καὶ ἡ **Γκρέτα Παπᾶ**, βιόλα (*Ἡ κυρία μὲ τὴ στρυχνίνη*)
 Λοιποὶ μουσικοὶ συντελεστὲς: κλιμάκιο (φλάουτο, κλαρινέτο, πιάνο, βιολί, βιόλα, βιολοντσέλο, κοντραμπάσο) τοῦ συνόλου **dissonART** (Θασσαλονίκη) καὶ ἡ **Ἀθηναϊκὴ Συμφωνικὴ Ὀρχήστρα Νέων (ΑΣΟΝ)**, πού ἐμψυχώνει ὁ Παῦλος Σεργίου). Ἄκρως ἀξιέπαινη καθ' ἑαυτὴ ἡ λεγόμενη «εἰκαστικὴ ἐγκατάσταση» τοῦ **Ἀλέξανδρου Ψυχούλη**, πού γοήτευε τὰ εἰκαστικὰ ἀντανεκλαστικὰ μας πρὸ τῶν ἐκτελέσεων, ἀλλὰ καὶ «ἀποσυρόταν» διακριτικὰ, ὅταν ἔπρεπε, ἀφήνοντας τὸ Χρήστου νὰ ἀρθρώσει τὸν τρομερὸ του λόγο. Ἀποφασιστικῆς σημασίας καὶ οἱ φωτισμοὶ τοῦ **Γιώργου Τέλλου**, πού ἠλέκτριζαν τὴν ἀτμόσφαιρα, ἐνῶ γιὰ τὴν οὐσιαστικὴν, ὑποθέτουμε, συμβολὴ τῆς βοηθοῦ του **Ἰριδος Νικολάου**, ἀρμοδιότερος εἶναι ὁ κ. Εὐκλείδης. Ἐχοντας παρακολουθήσει σχεδὸν ὅλες

¹ Πρώτη φορὰ ἀπὸ καταβολῆς ἐλευθέρου (:!) ἑλληνικοῦ κράτους, λυρικό θέατρο ἐγκαινιάζει Ἑλληνας συνθέτης: τὸ 1888 ὁ νεκροθάφτης τῆς *EEM* Ἀνδρέας Συγγρός, διὰ τῆς ὁμωνύμου λεωφόρου γειτνιασας μὲ τὸ Σταῦρο Νιάρχο καὶ τὸ ΚΠΗΣΝ, ματαίωσε τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Παύλου Καρρέρ (1829-1896) *Μαραθὼν Σαλαμὶς* πού θὰ ἐγκαινιάζε τὸ τότε Δημοτικὸ Θέατρο, χάριν τῆς *Μινιὸν* τοῦ Ἀμπρουάζ Τομᾶ.

τις συναυλίες έργων Χρήστου ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τὸ 1963, ὅταν ἦρθαμε κοντά μὲ τὸ συνθέτη, ὡς σήμερα, καὶ ἐκεῖνες τοῦ Ἀμβούργου, τὸ 1993, ὅπου ἡ παχυδερμία συντηρητικότητας παρωπιδοφόρων γερμανῶν μουσικῶν μὲ ἀπέλπισε γιὰ τὸ μέλλον τῶν Ἀναπαραστάσεων, ἔμπαινα ὄχι δίχως ἀνησυχίες στὴν ωραιότατη αἴθουσα τῶν 400 θέσεων μὲ τὰ ἄνετα, πορφυρᾶ καὶ ἐπαρκῶς ἀπέχοντα μεταξύ τους καθίσματα, ἔτσι πού νὰ μὴ σὲ ξεκοιλιάζουν οἱ ἀργοπορημένοι παρακαθήμενοι, ὅπως στὸ Μέγαρο τοῦ κ. Τζώνου...

(α) Ἀναπαράσταση III ἢ Ὁ πιανίστας, 1968. Μὲ τὸ χαμήλωμα τῶν φωτισμῶν μὲ ἐντυπωσίασε τὸ πόσο καθαρὰ ἀκουγόταν τὸ μαγνητοφωνημένο ἰσοκράτημα-τρίλλια σὲ pp, πού πλαισιώνει τὸ ἔργο ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, μαζί μὲ διακυμάνσεις δυναμικῆς πού ὄχι μόνο δὲν πέρασαν ἀπαρατήρητες ἀλλὰ καὶ λειτούργησαν δραματικότητας. Μόλις μπῆκε ἀπ' ἀριστερᾶ ἢ ἀσκητικότετη μορφή τοῦ Ἄρη Σερβετάλη, πρόσεξα κάτω ἀπὸ τὸ παλλόμενο στέρνο του εὐγλωττα συγκρατημένες εἰσπνοές καὶ ἐκπνοές: ἀμέσως κατάλαβα ὅτι μὲ περίμενε κάτι ἄλλο. Ἡ ὑποκριτικὴ τῶν κινήσεών του πού φτάνει σὲ τρομακτικὰ κορυφώματα ὀδύνης καὶ ἀπελπισίας, εἶχε γεωμετρικὴ λιτότητα, οἰκονομία καὶ αἰχμηρότητα, μὲ τέλεια ἐλεγμένη τὴν προοιούσα τῆς κλιμάκωση-κορύφωση, καὶ σὲ ἰδεώδη ὀπτικοακουστικὴ ἀντίστιξη μὲ τὶς κοφτές, ἐξ' ἴσου αἰχμηρὲς ἐκρήξεις κρουστῶν (πάντα ἀναπάντεχες καίτοι προσδοκώμενες) πού πυροδοτοῦσε ὁ Βλαδίμηρος Συμεωνίδης. Ὁ Ἡράκλειτος λέει Ποταμῶ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δις τῷ αὐτῷ καὶ ὁμως ἐγὼ βρισκόμουν 48 χρόνια πίσω στὴν ἑλληνικὴ πρώτη τοῦ ἔργου (διεύθυνση: ὁ ἄξιος Θόδωρος Ἀντωνίου, πρωταγωνιστής: ὁ ἀξέχαστος Γρηγόρης Σεμιτέκολο). Στὰ παρασκήνια, κατόπιν, ρώτησα τὸ Γιάννη: *Μιλᾶς γιὰ τὸν εὐνουχισμό καὶ τὸ σπαραγμὸ του;* καὶ θυμοῦμαι τὸ ἀπόκοσμο χαμόγελό του καθὼς συγκατένευε: *Ναί, αὐτὸ εἶναι.* Σήμερα, δάκρυα ἀνέβαιναν στὰ μάτια μου, καίτοι σπανιότατα χάνω τὸν αὐτοέλεγχό μου. Ἐδῶ ὁ σπαραγμός, ἄτεγκτα καθαρὸς στὴν παραμικρὴν ἠχητικὴ λεπτομέρεια καὶ ὑποκριτικὴν ἀπόχρωση, μετουσιωνόταν σὲ γεωμετρικὸ σχῆμα προβαλλόμενο σὲ ἑναστρο Ἄπειρο, ἀλλὰ περιέργως ἀνάβλυζεν ἀπὸ μιὰ μουσικότητα ἐνδογενῆ. Θεωρώντας ἑαυτὸν ὑπόλογο ἀπέναντι τῆς Ἱστορίας, δηλώνω λοιπὸν ἀπερίφραστα ὅτι βρῆκα αὐτὴν τὴν ἐκτέλεση ἀπείρως ἀνώτερη τῆς παγκόσμιας πρώτης: ὁ

Γιάννης Χρήστου ξαναζούσε πλάι μου σέ ὄλο τὸ ἀπόκοσμο μεγαλεῖο του. Ὑψηλοτάτου ἐπιπέδου ἐρμηνεία ἢ νεκροκάλεσμα; Καὶ τὰ δύο.

(β) Ἡ Κυρία μὲ τὴ Στρυχνίνη γιὰ «γυναίκα σολίστ βιόλας, 5 ἡθοποιούς, ὀργανικὸ σύνολο, μαγνητοταινίες, διάφορα ἡχητικὰ ἀντικείμενα καὶ ἓνα κόκκινο πανί» (1967). Καὶ ἐδῶ εἶχαμε τὴν καλλίτερη ὄλων τῶν ὡς τώρα γνωστῶν μου ἐκτελέσεων τοῦ ἔργου. Ἀκόμη καὶ ἐκείνης πού ὑπέγραφαν οἱ ἴδιοι Συμεωνίδης καὶ Εὐκλείδης, κατὰ τὴν 4η συναυλία τῶν Δευτέρων Ἑλληνικῶν Μουσικῶν Γιορτῶν (8 Μαΐου 2006, Αἴθουσα [τότε] Φίλων Μουσικῆς ΜΜΑ. βλ. κριτικὴ μας Πολύτονον ἀρ. 17, Ἰουλ-Αὐγ. 2006, σελ. 23). Τότε ὁ Συμεωνίδης, διηύθυνε τὴ μαθητικὴν ὀρχήστρα τῆς Συμφωνικῆς τοῦ Ὁδείου Θεσσαλονίκης, ἐνῶ ἐδῶ 25 μέλη τῆς ΑΣΟΝ. Τώρα ἀρχιμουσικὸς καὶ σκηνοθέτης καταδύθηκαν στὰ φευγαλέα τρίσβαθα ἐνὸς ἀριστουργήματος ἐσαεὶ ἀνεξιχνίαστης γοητείας. Πῶς; μά, ἀκολουθώντας τὴν παρτιτούρα τοῦ Χρήστου καὶ ὑπακούοντας σχολαστικὰ, κυρίως ὅμως μὲ ψυχὴ, στὰ κελεύσματά της, πιστοὶ στὸν τρομερὸ λόγο τοῦ συνθέτη *The purpose of music is to create Soul* (Σκοπὸς τῆς μουσικῆς εἶναι νὰ δημιουργεῖ ψυχὴ). Μᾶς μάγεψε ἡ Γκρέτα Παπᾶ ἀκαταμάχητη πρωταγωνίστρια-σολίστ, περνώντας ἀστραπιαῖα ἀπὸ τὴ σιγὴ στὸν ἦχο καὶ ἀντίστροφα μὲ τέτοιο δόσιμο, ὥστε μάδησε 4-5 τρίγες δοξαριοῦ. Ἐξ' ἴσου πυρίπνοα καὶ τὰ ἔγχορδα τῆς ὀρχήστρας. Κομβικὰ σημεῖα, οἱ παρεμβάσεις τῶν 4 ἡθοποιῶν πού περιέργως οἱ ἀπαραδέκτως ἀναρθρες κραυγές τους (ρωμῆος ἡθοποιὸς μὲ λεκτικὴν ἄρθρωση ἴσον... χρυσὸ πεντόλιρο στὴν ὁδὸ Σταδίου), ταίριαζαν μὲ τὸ ἀνεξιχνίαστο suspense τοῦ ἔργου, πού ἀρχιμουσικὸς καὶ σκηνοθέτης κράτησαν ἀπὸ τὴν πρώτη νότα ὡς τὴν τελευταία, μὲ κορύφωμα τὶς 4 διάτορες τρομπέτες (σάλπιγγες Ἀποκαλύψεως;). Τὸ χρυσίζον χρῶμα τους κυριάρχησεν ὡς ὀπτικὴ ἐντύπωση μαζί τὸ κόκκινο πανὶ πού σκεπάζει τὴν σολίστ βιόλας. Αἰφνιδιαστήκαμε ὅμως ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ κοινοῦ καὶ στὰ δύο ἔργα, ἐπειδὴ στὸ μικρὸ 4σέλιδο πρόγραμμα, ὑπῆρχε μόνον ἓνα περιεκτικότερο σημείωμα 150 λέξεων, ὑπογραφόμενο Ν.Α.Δ. (Νίκος Α. Δοντᾶς; εὔγε του). Εὐχόμαστε ὀλόψυχα σὲ ὄλους καλορρίζικα, πρὸ πάντων καλὸ κουράγιο καὶ καλὴ συνέχεια. Πλῆθος τὰ προβλήματα, ἀλλὰ ἀφοῦ μπήκατε στό χορὸ, χορέψετε. Πάντα μὲ τὶς εὐχές μας. (Ἐναλλακτικὴ Σκηνὴ ΕΛΣ, ΚΠΙΣΝ, 25 Ἰουν. 2016).